

ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЙОГО ЕКОЛОГІЧНО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Денисенко П.А.

Сумський державний університет, м. Суми

В умовах, коли резерви зростання національної економіки носять вичерпний характер, а природно-ресурсний потенціал використовується переважно екстенсивно (що також є обмеженим та вичерпним варіантом із багатьма негативними наслідками для довкілля), перспективним напрямком досягнення екологічної збалансованості стає є удосконалення ресурсовикористання шляхом впровадження інноваційних економічно ефективніших технологій. Заміна у виробництві невідновлюваних чи частково відновлюваних природних ресурсів на відновлювані нематеріальні є найбільш перспективним серед варіантів нестрокої сталості. Такий процес може слугувати перехідним етапом до оптимізації використання найціннішого природного капіталу з чітким урахуванням його унікальності та незамінності - тобто вже відповідно до умов строгої сталості.

Термін інтенсивність розуміється як напруженість роботи, виробництва, що характеризується мірою віддачі кожного з використаних факторів, ресурсів. Стосовно позитивних змін та розвитку важливо також враховувати поняття інтенсифікації, що включає підвищення інтенсивності виробництва шляхом більш повного використання кожної одиниці ресурсного потенціалу та досягається за рахунок зростання продуктивності праці, кращого використання матеріалів, підвищення віддачі основних фондів. [1]

Традиційно для підприємства співставлення екстенсивного та інтенсивного шляху розширення виробництва та збуту включало також науково-технічну компоненту та окремо інноваційний варіант, представлені в таблиці 1.

Інноваційний розвиток країни чи окремого регіону також можна трактувати як ефективне функціонування всіх сфер людської діяльності, природного середовища та важливих суспільних інститутів на основі залучення творчих, інноваційних здібностей людей, інтелектуального капіталу, використання нових знань. При цьому виокремлюється роль як фундаментальних науково-технічних досягнень певної країни, так і соціогуманістичних пріоритетів (див. Табл. 2).

Таблиця 1 – Традиційні та типи розвитку підприємства [2]

Екстенсивний розвиток	Інтенсивний науково-технічний розвиток	Інноваційний розвиток
Пов'язаний зі зростаючими витратами ресурсів задля розширення	Передбачає використання досягнень науки і техніки для вдосконалення технологій виробництва для зниження	Спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер

обсягу виробництва та збуту продукції	собівартості продукції, підвищення її якості та відповідного підвищення конкурентоспроможності	реалізації потенціалу підприємства в змінних умовах зовнішнього середовища
---------------------------------------	--	--

До факторів інтелектуально-інноваційного розвитку відносять як безпосередні його джерела (освітні заклади, дослідницькі інститути, технопарки та ін.) так і певні суб'єктивні рушійні сили опосередкованої дії (творча активність певної людини, система її мотивації та потреб, стимули до набуття нових знань, освоєння нових навичок і т.д.).

Таблиця 2 – Інноваційні типи розвитку [3]

Інноваційний	Інновативно-інноваційний	Інтелектуально-інноваційний
Вироблення та реалізація економікою переважно інноваційних продуктів та послуг, завдяки підтриманню високого рівня наукової бази їх технологічного відтворення	Пов'язаний насамперед із фундаментальними надбаннями, створеними в науково-технічному середовищі тієї чи іншої країни	Розвиток усіх сфер людської діяльності на базі використання знань, вітчизняного інтелекту, освіти, науки, тобто на основі пріоритетності соціогуманістичних орієнтирів

В контексті екологічно збалансованого розвитку виходить, що факторами його інтелектуалізації разом із наявністю відповідних наукових та інноваційних досягнень також можна визначити творчу інтелектуальну активність людини чи групи людей певного регіону чи природної території, спрямовану на засвоєння знань щодо їх доквілля та найбільш екологічно безпечних та економічно ефективних способів його природно-ресурсного потенціалу.

Традиційно в структурі економічного потенціалу території виділяють наступні складові елементи: природний або природно-ресурсний потенціал, виробничий, інвестиційний, трудовий та інституційний. Окрім цього, в певних дослідженнях окремо виділяються екологічний, матеріально-технічний, виробничо-інфраструктурний, науково-технічний та ін. [4]

Окремо слід зазначити підхід, за яким в один ряд із кадровим потенціалом (для підприємства) чи трудовим потенціалом (для території), а також із підприємницьким потенціалом виноситься інтелектуальний потенціал, що складається із інформаційного та інноваційного. Такий варіант особливо підходить для аналізу соціо-еколого-економічних систем, оскільки на ключове місце поставлений фактор інтелекту, невід'ємно пов'язаний із

креативною діяльністю людини, що виходить за межі суто її ролі в інноваційних перетвореннях. До того ж, тут відмічена зростаюча роль інформації як специфічного ресурсу епохи науково-технічної революції. Інформація та знання стають найціннішим життєвим продуктом, необхідною умовою та елементом виробничої діяльності, а також, подібно до вчення В.І. Вернадського про «ноосферу», - визначальним фактором взаємодії людини з довкіллям.

За іншим підходом інтелектуальну складову відносять до одного з двох потенціалів: трудового (в якості індивідуального інтелектуального потенціалу працівника) або до інноваційного, якщо такий окремо виділяється з виробничого.[5] При цьому під інтелектуальною складовою інноваційного потенціалу розуміються можливості генерування та сприйняття ідей та задумок новацій та доведення їх до рівня нових технологій, конструкцій, організаційних та управлінських рішень. Перевагою такої структури вже можна назвати те, що в першому випадку інтелект вписується разом із працею до основних характеристик людини як елемента соціально-економічної системи (регіону або території), а в другому випадку – прив'язка тієї ж креативної здатності людини до інноваційного процесу в якості невід'ємної складової.

Разом з тим не вистачає виокремлення інтегрального потенціалу, пов'язаного з інтелектуально-інноваційною діяльністю. Структурно потенціал інтелектуалізації має охоплювати інтелектуально-інноваційний процес починаючи від здоров'я та освіти потенційного інтелектуального працівника та інноватора і закінчуючи вже впровадженими інноваціями або навіть змінами характеру використання природно-ресурсного потенціалу через впроваджені екологічно спрямовані нововведення. Враховуючи всі наведені особливості визначення інтелектуально-інноваційної активності в структурі економічного потенціалу регіону можна виокремити таку складову як потенціал інтелектуалізації економіки регіону.

При цьому особливо важливо врахувати вплив інтелектуалізації економіки регіону на досягнення його екологічно збалансованого розвитку. Враховуючи міжнародний досвід, що акцентує увагу на ефективність залучення місцевих природних ресурсів до регіональної виробничої системи, пропонуємо такий показник як продуктивність однієї тони умовного палива (у гривнях валового регіонального продукту на тону умовного палива). Додатково можна використовувати такі показники як утворення і поводження із відходами, питома вага повторно використаної на виробничі потреби води; питома вага скидання забруднених зворотних вод; питома вага лісовідновлення та рекультивациі земель та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельник Л.Г. Экономика и информация: экономика информации и информация в экономике: Энциклопедический словарь. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – 384 с.

2. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: Підручник – Суми: Університетська книга, 2010. – 334 с.
3. С.Вовканич, Л.Семів Людський та інтелектуальний капітали в економіці знань // Вісник НАН України – 2008. - №3 – С. 13-23;
4. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: Монография. - Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 310 с.;
5. Экономический потенциал административных и производственных систем / под. общ. ред. Балацкого О.Ф. Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 972 с.

Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 57-60.